

ΘΕΜΑ 25^ο
(ΙΣΟΚΡΑΤΗΣ, Πανηγυρικός, 50-53)

Τοσοῦτον δ' ἀπολέλοιπεν ἡ πόλις ἡμῶν περὶ τὸ φρονεῖν καὶ λέγειν τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους, ὥσθ' οἱ ταύτης μαθηταὶ τῶν ἄλλων διδάσκαλοι γεγόνασιν, καὶ τὸ τῶν Ἑλλήνων ὄνομα πεποίηκεν μηκέτι τοῦ γένους, ἀλλὰ τῆς διανοίας δοκεῖν εἶναι, καὶ μᾶλλον Ἑλληνας καλεῖσθαι τοὺς τῆς παιδείσεως τῆς ἡμετέρας ἢ τοὺς τῆς κοινῆς φύσεως μετέχοντας. Ἴνα δὲ μὴ δοκῶ περὶ τὰ μέρη διατρίβειν ὑπὲρ ὄλων τῶν πραγμάτων ὑποθέμενος, μηδ' ἐκ τούτων ἐγκωμιάζω τὴν πόλιν ἀπορῶν τὰ πρὸς τὸν πόλεμον αὐτὴν ἐπαινεῖν, ταῦτα μὲν εἰρήσθω μοι πρὸς τοὺς ἐπὶ τοῖς τοιούτοις φιλοτιμουμένους· ἡγοῦμαι δὲ τοῖς προγόνοις ἡμῶν οὐχ ἦττον ἐκ τῶν κινδύνων τιμᾶσθαι προσήκειν ἢ τῶν ἄλλων εὐεργεσιῶν. Οὐ γὰρ μικροὺς οὐδ' ὀλίγους οὐδ' ἀφανεῖς ἀγῶνας ὑπέμειναν, ἀλλὰ πολλοὺς καὶ δεινοὺς καὶ μεγάλους, τοὺς μὲν ὑπὲρ τῆς αὐτῶν χώρας, τοὺς δ' ὑπὲρ τῆς τῶν ἄλλων ἐλευθερίας· ἅπαντα γὰρ τὸν χρόνον διετέλεσαν κοινὴν τὴν πόλιν παρέχοντες καὶ τοῖς ἀδικουμένοις ἀεὶ τῶν Ἑλλήνων ἐπαμύνουσιν. Διὸ δὴ καὶ κατηγοροῦσίν τινες ἡμῶν ὡς οὐκ ὀρθῶς βουλευομένων, ὅτι τοὺς ἀσθενεστέρους εἰθίσμεθα θεραπεύειν, ὥσπερ οὐ μετὰ τῶν ἐπαινεῖν βουλομένων ἡμᾶς τοὺς λόγους ὄντας τοὺς τοιούτους. Οὐ γὰρ ἀγνοοῦντες ὅσον διαφέρουσιν αἱ μείζους τῶν συμμαχιῶν πρὸς τὴν ἀσφάλειαν, οὕτως ἐβουλεύομεθα περὶ αὐτῶν, ἀλλὰ πολὺ τῶν ἄλλων ἀκριβέστερον εἰδότες τὰ συμβαίνοντ' ἐκ τῶν τοιούτων ὅμως ἡρούμεθα τοῖς ἀσθενεστέροις καὶ παρὰ τὸ συμφέρον βοηθεῖν μᾶλλον ἢ τοῖς κρείττοσιν τοῦ λυσιτελοῦντος ἕνεκα συναδικεῖν.

ΣΧΟΛΙΑ

- 1 **ἀπολέλοιπεν:** 'έχει αφήσει πίσω της'.
 2 **οἱ ταύτης μαθηταί:** η ενδιάμεση γενική είναι κτητική, αλλά και σε θέση επιθ. προσδιορισμού επειδή βρίσκεται ανάμεσα σε άρθρο και ὄνομα. **τῶν ἄλλων:** γενική αντικειμενική στο ουσιαστικό 'διδάσκαλοι'. **τὸ...ὄνομα:** αιτιατική πτώση, υποκείμενο στο απαρέμφ. 'δοκεῖν'
 3 **πεποίηκεν:** υποκ. το ενν. 'ἡ πόλις ἡμῶν'. **τοῦ γένους, ἀλλὰ τῆς διανοίας:** δυο γενικές που συνδέονται μεταξύ τους αντιθετικά, καθώς και οι δυο συντάσσονται με το απαρέμφατο 'εἶναι' ως γενικές κατηγορηματικές – διαιρετικές. **δοκεῖν:** συμπερασματικό απαρέμφατο στο ρ. 'πεποίηκεν'. **εἶναι:** αντικ. στο 'δοκεῖν'.

- 4 **μᾶλλον:** συντάσσεται με το απαρέμφατο ‘καλεῖσθαι’. **Ἕλληνας:** κατηγορούμενο. **καλεῖσθαι:** επίσης συμπέρ. απαρέμφ. στο ενν. πάλι ρ. ‘ἡ πόλις ἡμῶν πεποίηκεν’. **τοὺς...μετέχοντας:** έναρθρη μτχ. ως υποκ. του απαρεμφάτου. Όλες οι λέξεις που βρίσκονται ανάμεσα στο άρθρο και στην μτχ. εκτός από την δική τους ξεχωριστή συντακτικά θέση, είναι και σε θέση επιθετικού προσδιορισμού. **τῆς παιδύσεως τῆς ἡμετέρας:** το έναρθρο ουσιαστικό συντάσσεται με την μτχ. ‘μετέχοντας’ ως γενική του τόπου, και η έναρθρη αντωνυμία είναι παράθεση. **ἦ:** συγκριτικός, και εισάγει β’ ὄρο συγκρίσεως από το επίρρημα ‘μᾶλλον’. **τοὺς...μετέχοντας:** ὁ.π. **τῆς...φύσεως:** ὅ,τι και το ‘παιδύσεως’.
- 5 **Ἵνα δὲ μὴ δοκῶ:** τελική πρόταση. **περὶ τὰ μέρη διατρίβειν:** ‘ὅτι ασχολούμαι με λεπτομέρειες’, το απαρέμφατο συντάσσεται με το ‘δοκῶ’ ως αντικείμενο. **ὑπὲρ ὅλων τῶν πραγμάτων:** συντάσσεται με την μτχ. ‘ὑποθέμενος’.
- 6 **ὑποθέμενος:** συνημμ. μτχ., επιρρ., εναντιωματική, ‘αν και έχω αναλάβει υποχρέωση’. **μηδ’... ἐγκωμιάζειν:** επίσης τελική πρόταση, όπου το απαρέμφατο είναι αντικ. στο ρ. ‘δοκῶ’. **ἐκ τούτων:** ενν. ‘τῶν μερῶν’. **ἀπορῶν:** συνημμ. αιτιολ. μτχ. **τὰ πρὸς τὸν πόλεμον:**, το άρθρο ουσιαστικοποιεῖ ἀκόμη και τους εμπροθέτους προσδιορισμούς καθιστώντας τον εμπρόθετο ως αιτιατική, αντικείμενο στην μτχ. ‘επειδὴ μου λείπουν τα πολεμικά γεγονότα’.
- 7 **αὐτὴν ἐπαινεῖν:** η αντων. είναι αντικ. στο απαρέμφατο, το οποίο είναι επιρρ., συμπερασματικό στην μτχ. ‘ἀπορῶν’. **ταῦτα μὲν εἰρήσθω μοι:** κύρια πρόταση με προστακτική παρακειμένου και την δοτική ως το ποιητικό αίτιο. **πρὸς τοὺς...φιλοτιμουμένους:** εμπρόθ. προσδ. της κατεύθυνσης με έναρθρη μτχ. ἀντί για ουσιαστικό ἢ αντωνυμία, ‘φιλοτιμοῦμαι = ἀναζητῶ τις τιμές’.
- 8 **τοῖς προγόνοις:** δοτική προσωπική στο ἀπρόσωπο ‘προσήκειν’. **ἡμῶν:** γενική κτητική. **οὐχ ἦττον:** ‘ὄχι λιγότερο = περισσότερο’. **ἐκ τῶν κινδύνων:** ‘με βάση τις πολεμικές επιχειρήσεις’. **τιμᾶσθαι:** υποκ. στο ἀπρόσωπο ‘προσήκειν’. **προσήκειν:** αντικ. στο ‘ἡγοῦμαι’. **ἢ τῶν ἄλλων εὐεργεσιῶν:** εμπρόθετος προσδ. στον οποίον ενν. η πρόθεση ‘ἐκ’, β’ ὄρος συγκρίσεως ἀπὸ τον συγκριτικό ‘οὐχ ἦττον’.
- 9 **μικροὺς οὐδ’ ὀλίγους οὐδ’ ἀφανεῖς:** επιθετικοὶ προσδιορισμοί. **ἀγῶνας:** αντικ. στο ρ.
- 10 **πολλοὺς καὶ δεινοὺς καὶ μεγάλους:** επιθ. προσδ.
- 11 **ἅπαντα γὰρ τὸν χρόνον:** το επίθετο είναι κατηγ. προσδ. και η έναρθρη αιτιατική είναι επιρρ. του χρόνου. **κοινὴν τὴν πόλιν:** το επίθετο είναι κατηγορηματικός προσδιορισμός και το ουσιαστικό είναι αντικείμενο στην μτχ. ‘παρέχοντες’.
- 12 **παρέχοντες:** κατηγορηματική μτχ. ‘συνεχῶς παρείχαν τὴν πόλιν να εἶναι ανοιχτὴ σε ὅλους’. **τοῖς ἀδικουμένοις:** έναρθρη μτχ. συντασσόμενη με την μτχ. ‘ἐπαμύνουσαν < ἐπαμύνω τινί = υπερασπίζομαι κάποιον’. **τῶν Ἑλλήνων:** γενική διαιρετική. **ἐπαμύνουσαν:** κατηγορηματική μτχ., ‘συνεχῶς υπερασπίζονταν εκείνους που ἀδικούνταν ἀνάμεσα στους Ἕλληνες’.
- 13 **ἡμῶν:** αντικ. στο ρ. **ὡς οὐκ ὀρθῶς βουλευομένων:** συνημμ. μτχ. ἀπὸ το ‘ἡμῶν’, κατηγορηματική μτχ., η οποία με την προσθήκη του ‘ὡς’ εκφράζει την υποκειμενική σκέψη: ‘Γι’ αὐτὸν τον λόγο ὀρισμένοι κατηγοροῦν ἐμᾶς πως δήθεν δεν παίρνουμε τις σωστὲς αποφάσεις’. **ὅτι...εἰθίσμεθα:** ειδική πρόταση με αιτιολογική σημασία. Συντακτικὰ λειτουργεῖ ως ἐπεξήγηση, ‘για το γεγονός ὅτι...’
- 14 **ὥσπερ...τοὺς λόγους ὄντας:** αιτιατική ἀπόλυτη καθὼς το υποκ. της μτχ. ‘τοὺς λόγους’ δεν καλύπτει κανένα ἄλλο συντακτικὸ ρόλο μέσα στην περίοδο. Η προσθήκη του ‘ὥσπερ’ καθιστᾶ την ἀπόλυτη μτχ. επιρρ., αιτιολογική, υποκειμενική σκέψη. Η παραβολική χρήση είναι δευτερεύουσας σημασίας, ‘καθὼς κατὰ τὴν γνώμη τους τα λόγια αὐτά...’. **οὐ μετὰ τῶν ἐπαινεῖν βουλομένων:** η ἀρνηση ἀνήκει στον εμπρόθετο προσδιορισμὸς της συνοδείας, ο οποίος προσδιορίζει την μτχ. ‘ὄντας’ και το ἐνδιάμεσο απαρέμ-

φατο είναι αντικείμενο της *μηχ.*, ‘καθώς κατά την γνώμη τους τα λόγια αυτά δεν ταιριάζουν σε εκείνους που θέλουν να μας επαινέσουν’. **ἡμᾶς:** αντικ. της *μηχ.* **τούς τοιούτους:** παραθετικά στο ‘λόγους’

- 15 Οὐ γὰρ ἀγνοοῦντες:** ‘ὄχι επειδὴ ἀγνοοῦσαμε’, συνημμ. επιρρ. *μηχ.*, αιτιολογική. **ὅσον διαφέρουσιν:** ‘πόσο σπουδαίο ρόλο ἔχουν’, αναφορική πρόταση που ὁμως ἐδῶ λειτουργεῖ ὡς πλάγια ἐρώτηση – αντικείμενο στο προηγούμενο ρ. **αἱ μείζους:** ‘αἱ μείζονες’, ενν. ‘συμμαχίαι’, ‘οἱ σημαντικότερες’. **τῶν συμμαχιῶν:** συντάσσεται με το ‘αἱ μείζους’ ὡς γενική διαιρετική. Ἀν το ἐπίθετο συγκριτικοῦ βαθμοῦ εἶναι ἐναρθρο, τότε η γενική που ἀκολουθεῖ δὲν εἶναι συγκριτική, ἀλλὰ διαιρετική. **πρὸς τὴν ἀσφάλειαν:** ‘αναφορικά με τὴν ἀσφάλεια’.
- 16 περὶ αὐτῶν:** γενική ἀρσενικοῦ γένους, ενν. ‘περὶ τῶν ἀσθενούντων’. **πολὺ:** με το ‘ἀκριβέστερον’. **τῶν ἄλλων:** συντάσσεται με το ‘ἀκριβέστερον’ που εἶναι ἐπίρρ. του τρόπου.
- 17 εἰδότες:** συνημμ. επιρρ., ἐναντιωματική *μηχ.* **τὰ συμβαίνοντ’:** ἐναρθρη *μηχ.* αντικ. της *μηχ.* ‘εἰδότες’. **ἐκ τῶν τοιούτων:** θηλυκοῦ γένους, ενν. ‘τῶν συμμαχιῶν’. **τοῖς ἀσθενεστέροις:** αντικείμενο στο ἀπαρέμφατο ‘βοηθεῖν’. **παρὰ τὸ συμφέρον:** ἐμπρόθετος της ἀντίθεσης, ‘ἀντίθετα με το συμφέρον μας’
- 18 βοηθεῖν:** αντικείμενο στο ‘ἡρούμεθα’. **ἦ:** εἰσάγει β’ ὄρο συγκρίσεως. **τοῖς κρείττοσιν:** συντάσσεται με το ‘συναδικεῖν’ ὡς δοτική της συνοδείας, ‘να ἀδικούμε μαζί με τοὺς ἰσχυροὺς’. τοῦ λυσιτελοῦντος ἔνεκα: ἐμπρόθετος προσδ. ἀναστροφή της προθέσεως, που δηλώνει το τελικό αἴτιο ‘για χάρη ἐνός οφέλους’.

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

- 1 Τοσοῦτον δ’ ἀπολέλοιπεν...:** ἀνταποκρίνεται με τα ἐπόμενα ‘ὥστε...γεγόνασι, καὶ...πεποίηκεν’
- 2 μηκέτι τοῦ γένους, ἀλλὰ τῆς διανοίας:** ἡ ἐντονη ἀντίθεση ἀνάμεσα στην φυλετική καταγωγή και στην διάνοηση.
- 3 καί:** ἐνῶ ο προηγούμενος ‘καί,²’ συνδέει τις δυο συμπερασματικές προτάσεις, ‘γεγόνασιν ~ πεποίηκεν’, ο συγκεκριμένος συνδέει τα δυο ἀπαρέμφατα, ‘εἶναι ~ καλεῖσθαι’.
- 4 μᾶλλον...τῆς παιδεύσεως τῆς ἡμετέρας ἢ...τῆς κοινῆς φύσεως:** πάλι ἡ ἀντίθεση ἀνάμεσα στην ‘παιδεία ~ φύσις’ ὅπως προηγ. ‘γένος ~ διάνοια’.
- 5 περὶ τὰ μέρη...ὑπὲρ ὅλων τῶν πραγμάτων:** καινούργια ἀντίθεση ἀνάμεσα στο ‘μέρος ~ ὅλον’ ὅσον ἀφορὰ τα ἐνδιαφέροντα ἀναπτύγματα ἐνός ρήτορα.
- 8 οὐχ ἦττον ἐκ τῶν κινδύνων...ἢ τῶν ἄλλων εὐεργεσιῶν:** καινούργια ἀντίθεση ἀνάμεσα στην ἀνάληψη πολεμικῶν ἐπιχειρήσεων (κινδύνων) και στις προσφορὰ ἀγαθοεργιῶν (εὐεργεσιῶν) με πρόταξη των πρώτων.
- 9 μικροὺς, ὀλίγους, ἀφανεῖς...πολλοὺς, δεινοὺς, μεγάλους:** προηγούνται τρία ἐπίθετα και ἀκολουθοῦν τρία ἐπόμενα που συνθέτουν τρεις ἀντιθέσεις, ὄχι ὁμως συμμετρικά. Στο ‘μικροὺς ~ μεγάλους’, στο ‘ὀλίγους ~ πολλοὺς’, και στο ‘ἀφανεῖς ~ δεινοὺς’
- 10 ὑπὲρ τῆς αὐτῶν χώρας ~ ὑπὲρ τῆς τῶν ἄλλων ἐλευθερίας:** νέα ἀντίθεση ἀνάμεσα στην ἀνάληψη πολεμικῶν ἐπιχειρήσεων για τὴν ἐξασφάλιση της δικῆς τους ἐλευθερίας και σε πολέμους για τὴν ἐλευθερία ἄλλων λαῶν.
- 11 ἅπαντα γὰρ τὸν χρόνον:** ἡ νοηματική διάκριση ἀνάμεσα στα ἐπίθετα ‘πᾶς ~ ἅπας’ εἶναι ἡ ἐξήγ. ‘πᾶς’ ἐμφανίζει ἓνα σύνολο ἀπὸ ξεχωριστές και ἀνεξάρτητες μονάδες. Π.χ ἡ ἐκφραση ‘ἦλθον πάντες’ σημαίνει ὅτι ‘ἦρθα ο κάθε ἓνας ξεχωριστά, μεμονωμένα και ἀπέτελεσαν ἓνα ὅλον ὡς σύνολο’, ἐνῶ ἡ ἐκφραση ‘ἦλθον ἅπαντες’ σημαίνει ὅτι ‘ἦρθαν ὅλοι μαζί σαν ἓνα ἤδη συγκροτημένο και ἐνιαῖο σύνολο’. Στο χωρίο του κειμέ-

νου η έκφραση ‘ἅπαντα τὸν χρόνον’ ως αιτιατική επιρρ. του χρόνου σημαίνει ‘σε ὅλη την διάρκεια της ζωής τους θεωρημένη ως ένα ενιαίο συγκροτημένο σύνολο’.

- διετέλεσαν...παρέχοντες:** το ρ. ‘διατελῶ’ συντάσσεται με συνημμ. μτχ. στο υποκ. του ρ. που είναι κατηγορηματική. Συνήθως την μετάφρασή της τα Ελληνικά χρηστικά συντακτικά την εμφανίζουν με την λογική ότι: ‘η μετοχή μεταφράζεται ως ρήμα, και το ρήμα ως επίρρημα’, δηλ. εν προκειμένω ‘προσέφεραν συνεχώς την πόλη τους...’. Αν και δεν πρόκειται για λάθος, το ρ. ‘διατελῶ’ σημαίνει κ.λ. ‘*παραμένω σταθερός στο να...*’ συν την σημασία της κατηγ. μτχ.
- 12 καὶ...ἐπαμύνουσαν:** ο ‘καί’ συνδέει το επίθετο ‘κοινήν’ με την μτχ. ‘ἐπαμύνουσαν’. **καὶ κατηγοροῦσίν τίνες:** δεν είναι συνδετικός, αλλά έχει την σημασία του ‘*επίσης, ακόμη, επί πλέον*’.
- 14 ὥσπερ οὐ...τοὺς λόγους ὄντας:** η χρήση της αιτιατικής απολύτου ‘ὥσπερ οὐ(κ) ὄντας τοὺς λόγους τοὺς τοιούτους...’ λόγω της παρουσίας του ‘ὥσπερ’ εκφράζει την εσφαλμένη αντίληψη που έχουν οι αντίπαλοι της Αθήνας, οι οποίοι της αποδίδουν μία κατηγορία, η οποία όμως τελικά συνιστά το ακριβώς αντίθετο, δηλ. έπαινο: ‘*μας κατηγορούν για το ότι είμαστε συνηθισμένοι να βοηθάμε τους πιο αδύναμους, λες κι αυτές οι κατηγορίες δεν ανήκουν στο στόμα εκείνων που θέλουν να μας επαινέσουν*’.
- 15 Οὐ γὰρ ἀγνοοῦντες...οὕτως ἐβουλευόμεθα:** ‘*ὄχι επειδὴ αγνοούσαμε...έτσι αποφασίσαμε γι’ αυτές*’. Μια ειδική έκφραση του Ισοκράτη, όπου προτάσσεται η αιτιολογία και ακολουθεί το αποτέλεσμα, ενώ εμείς θα λέγαμε: ‘*Οὕτως ἐβουλευόμεθα...οὐ γὰρ ἀγνοοῦντες... = έτσι αποφασίσαμε...ὄχι γιατί αγνοούσαμε...*’.
- 17 καὶ παρὰ τὸ συμφέρον:** ο ‘καί’ έχει επιδοτική σημασία, ‘*ἀκόμη και αντίθετα με το συμφέρον μας*’.
- 18 βοηθεῖν μᾶλλον ἢ...συναδικεῖν:** η αντίθεση ανάμεσα στην ‘*συμπαράσταση*’ και στην ‘*αδικία*’.

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

Τόσο πολύ λοιπόν η δική μας πόλη έχει αφήσει πίσω της όσον αφορά την αντίληψη και την επιχειρηματολογία τους άλλους ανθρώπους, ώστε οι μαθητές της έχουν γίνει δάσκαλοι των άλλων, και έχει κατορθώσει ώστε να φαίνεται το όνομα των Ελλήνων ότι δεν είναι πλέον κομμάτι της καταγωγής, αλλά της αντίληψης, και να ονομάζονται Έλληνες περισσότερο εκείνοι που στην δική μας την παιδεία παρά στην ίδια φυλετική καταγωγή παίρνουν μέρος. Και για να μη δίνω την εντύπωση ότι ασχολούμαι με λεπτομέρειες, ενώ έχω αναλάβει υποχρέωση για το όλον, και ούτε ότι με αυτές τις λεπτομέρειες εγκωμιάζω την πόλη γιατί μου λείπουν τα πολεμικά γεγονότα ώστε να επαινέσω αυτή, αυτά ας έχουν λεχθεί από εμένα για εκείνους που αναζητούν την δόξα σε τέτοιους είδους ζητήματα. Γιατί πιστεύω ότι στους προγόνους μας ταιριάζει περισσότερο να τιμώνται με βάση τις πολεμικές τους επιχειρήσεις, απ’ ό,τι με βάση τις υπόλοιπες προσφορές τους. Διότι ούτε ασήμαντους ούτε λίγους ούτε αφανείς πολέμους άντεξαν, αλλά αντιθέτως πολλούς και δύσκολους και σημαντικούς, ορισμένους υπέρ της ίδιας τους την πατρίδας, κι άλλους υπέρ της ελευθερίας των άλλων. Διότι σε όλο συνολικά το διάστημα της ζωής τους παρείχαν την πόλη να είναι ανοιχτή και να είναι προστάτις για όλους εκείνους που πάντοτε αδικούνταν ανάμεσα στους Έλληνες. Και γι’ αυτόν τον λόγο επιπλέον ορισμένοι μας κατηγορούν πως δήθεν δεν παίρνουμε σωστές αποφάσεις, για το γεγονός δηλ. ότι έχουμε συνηθίσει να προστατεύουμε τους πιο ανίσχυρους, καθώς κατά την γνώμη τους τα λόγια αυτά δεν ταιριάζουν σε εκείνους που θέλουν να μας επαινέσουν. Διότι όχι επειδή αγνοούσαμε πόσο σπουδαίο ρόλο έχουν οι σημαντικότερες ανάμεσα στις συμμαχίες αυτές που οδηγούν στην ασφάλεια, έτσι ακριβώς αποφασίσαμε γι’ αυτές, αλλά έστω κι αν γνωρίζαμε με πολύ μεγαλύτερη ακρίβεια από τους άλλους τα αποτελέσματα αυτών των ενεργειών, εν τούτοις επιλέξαμε ακόμη και ενάντια στο συμφέρον μας πιο πολύ να βοηθούμε τους πιο αδύναμους παρά μαζί με τους ισχυρούς για χάρη της δικής μας εξυπηρέτησης να προβαίνουμε σε αδικίες.